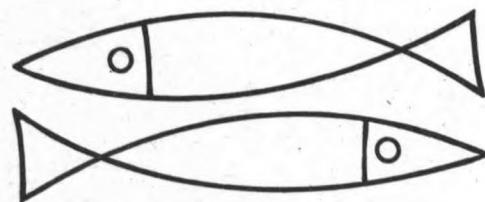


# OPBOUW



weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

red. en sekr. h. pootlaan 242, alkaar

adm.: merelhoven 273, capelle a.d. ijssel

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

## De vreemde keus

### Een aflopende taak

Met de jaarwisseling is ook de *twintigste* jaargang van Opbouw aangebroken. Die jaargang begint op de voorpagina en die voorpagina is een begrip. En dat niet maar voor de drukkerij (die er echt het beste van maakt!) en voor de redactie. Die voorpagina is een begrip dat de oprichters voor de geest stond vanaf het eerste nummer van „Opbouw“. Het ging immers om een weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven. Om daar vóór alles de nadruk op te leggen, werd de eerste pagina gereserveerd voor Schrift-overdenkingen. Geen meditatie in de toen gebruikelijke zin van het woord: stichtelijke lectuur uit de losse hand, maar stichtende, opbouwende, inzicht verschaffende behandeling van Schrift-gedeelten. Op dit punt draagt Opbouw het stempel van het tijdvak dat collega De Jong zo treffend heeft gekarakteriseerd met het woord „Schrift-beweging“.

Een en ander bracht ook met zich mee de poging zo genuanceerd te denken, dat de christelijke vrijheid niet in het gedrang raakte maar tot verdere ontplooiing kon komen. We hopen daar verderop in het jaar nog wel eens op terug te komen. Nu volstaan we met de herinnering dat de christelijke gemeente *mondig* wordt geacht. Anders gezegd: predikanten moeten in dit „laatste der dagen“ steeds er op bedacht zijn zichzelf overbodig te maken. Ze hebben, mits goed verstaan, een aflopende taak. Aan (en niet in) het „einde der tijden“ wacht hun een definitief emeritaat!

### Een vanzelfsprekende zaak?

De Schrift (en iemand heeft eens gezegd: dat is haar zwakheid) laat zich gebruiken en misbruiken. Je kunt haar bijvoorbeeld „horizontaal“ of „verticaal“ lezen. Met deze overbelaste woorden bedoel ik geen modern horizontalisme of een eventueel herleefd Barthianisme. Eerder denk ik bij

„verticaal“ aan de oude gewoonte het oog te laten vallen op een losse tekst, waarover je bespiegelen wat voortmijmert. Terwijl ik bij „horizontaal“ denk aan het feit dat een tekst of groter Schrift-gedeelte pas veelzeggend is als je die laat staan in het geheel van Gods openbaring. Neem nu eens Lucas' beschrijving dat Jezus in *Bethlehem* is geboren. 't Is zo simpel, nietwaar? En toch... Ja, nu bent u misschien bang dat ik het moeilijk ga maken. Misschien is dat ook wel zo. Maar ik beloof dat ik het niet moeilijker zal maken dan de Schrift het zelf doet. En ik zal proberen één punt goed duidelijk te maken. Zó dat u straks zelf kunt zeggen: 't is inderdaad simpel, maar toch...

### Dat had je gedacht!

Jezus is in Bethlehem geboren — zo hebben we het altijd gehoord en gelezen. En daarom zijn ook op het laatste Kerstfeest weer drommen christenen naar Bethlehem getrokken. Maar die geboorte in Bethlehem is niet logisch, niet vanzelfsprekend. Eigenlijk is dat gek — net zo vreemd als Micha 5:1. Waarom is Jezus niet geboren in Jeruzalem, zoals de andere nakomelingen van David — Salomo bijvoorbeeld? Dat had toch gekund — dat was toch logisch geweest? De kinderen van koningin Juliana zijn toch ook niet geboren in Duitsland of Orange? Waarom wijst Gods vinger dan naar een kribbe in een stal in Bethlehem? Omdat ze in Jeruzalem nog steeds niet hadden begrepen wat God alle eeuwen door had gezegd en gedemonstreerd. Jeruzalem sloeg zich al lang op de borst: des HEREN tempel is dit! En Israël liet 't luidkeels trots horen: ons heeft de HERE uit Egypte verlost... wij zijn het uitverkoren volk! Maar dan komt wel een profeet droogweg vragen uit Gods mond: en heb Ik de Filistijnen (nota bene!) niet uit Kaftor gevoerd?

(Amos 9:7). Terwijl Jeremia tegen het parmantige Jeruzalem moet zeggen: Ik zal met dit huis, doen gelijk Ik met Silo gedaan heb, waarop gij uw vertrouwen stelt, en Ik zal u van voor mijn aangezicht wegwerpen... (Jer. 7:14, 15). En aan het „gij Bethlehem Efratha“ gaat vooraf de aanmoediging (als we het goed zien) om de koning van Jeruzalem met een stok in zijn gezicht te slaan... Als de mens zegt: Ik..., zegt God: maar Ik...!

### Constante correctie

Zo was het van het begin af gedemonstreerd. God gaat niet de weg van de menselijke vanzelfsprekendheid (Jes. 55:8, 9). Niet Ismaël was Gods uitverkorene, maar dat jochie waar hij om grinnikte: Izaäk. Niet Ezau maar Jacob. Niet Ruben maar Juda. Niet Manasse maar Efraïm. Niet de gecultiveerde Egyptenaren maar die stinkende veehoeders, de Israëlieten. Niet het grootse Mesopotamie maar de tochtdeur der volkeren, Kanaän. Niet Aäron maar Mozes. Niet Peninna maar Hanna. Niet de Schriftgeleerden in Jeruzalem maar de herders in Bethlehem. Niet vele rijken en edelen, maar wat voor de wereld onaanzienlijk en veracht was (1 Cor. 1:26 v.v.). Steeds weer wijst God af het eigendunkelijke voor de hand liggende. Niet omdat gij talrijker waart dan enig ander volk, heeft de HERE zich aan u verbonden en u uitverkoren — veeleer zijt gij het kleinste onder de volken... (Deut. 7:7). Israël moet dit leren inzien en aanvaarden, zoals Korach, Dathan en Abiram. Het moet Gods souvereiniteit respecteren: Hij verkiest wien het Hem behaagt. Dan heeft de uitverkorene geen stof tot roem maar tot stille verbazing (Ef. 2:8).

### Had u dat gedacht?

God wil het er elke keer opnieuw inhameren, anders zullen ze Hem nooit kunnen volgen, letterlijk noch figuurlijk. Anders blokkeren ze zelf de weg om zijn verdere doen en laten te begrijpen of ervan te profiteren. Het is immers niet vanzelfsprekend dat iemand komt om het verlorene te zoeken, om goddelozen te rechtvaardigen. Het is niet logisch een Koning te hebben „wiens wieg was een kribbe, wiens troon („dit is de koning der Joden) was een kruis.“

Dat gaat niet alleen tegen alle hoogmoed in, maar ook dwars tegen alle berekening: wat geen oog had gezien, geen oor gehoord, wat in niemands hart was opgekomen... dat doet God! Hij die in de gestalte Gods was, heeft de gestalte van een slaaf aangenomen (Fil. 2:6, 7) — daar moet je dan ook wel op bedacht zijn... De Zoon van God een mens, de Zoon van David... in *Bethlehem*. God onder de mensen — aan tafel bij rollenaren en zondaren. Een Koning gekruisigd als een boef. 't Is onvoorstelbaar. 't Dwingt tot nadenken. Voor wie dát ziet, gaat er een licht op: de eersten die profiteren van de Messias zijn... zijn moordenaars (Hnd. 2:38, 39). Dat is het laatste dat je zou verwachten. Afleren moet ieder elke vorm van hoogmoed, door naar Jezus te luisteren: leert van Mij (en niet van de schriftgeleerden), want Ik ben zachtmoedig en nederig van hart (Mt. 11:29). Niet Jeruzalem, maar Bethlehem — 't is zo simpel, maar toch... En wie dat wil aanvaarden, komt zijn verbazing niet te boven. Want dan wijst Gods vinger — Johannes zag het — tóch weer Jeruzalem aan, de heilige stad, naderdalende uit de hemel... En een tempel zag ik in haar niet, want de Here God, de Almachtige, is haar tempel, en het Lam... ja, toch! (Op. 21:10, 22). Een stad voor wie nederig is van hart, voor wie zegt: o God, wees mij, zondaar, genadig...

## IN DIT NUMMER

### Pagina 1

Ds E. R. Postma,  
De vreemde keus

### Pagina 2

Ds H. J. van der Kwast,  
Onze verhouding tot de anderen

W. Jellema,  
Het wonder van deze eeuw (1)

### Pagina 3

Drs F. van der Meer †  
Christen zijn „door-de-week“

### Pagina 4-5

D. W. L. Milo,  
Vrijheidsberoving als argument  
Ds W. G. Visser,  
Het boek Daniël

### Pagina 6

Broekbesprekingen door  
dhr K. Muller en  
Drs H. E. S. Woldring

H. J. VAN DER KWAST — AMSTELVEEN

## Onze verhouding tot de anderen

In de *kerkbode* voor Noord- en Zuid-Holland heb ik kort geleden de vraag gesteld, of het wel verantwoord is te berusten in het feit dat de vrijgemaakte kerken binnen en buiten verband steeds meer uiteengroeien.

Als van huis uit gereformeerde kerken, die in de vrijmaking dezelfde weg gingen hebben we toch te veel gemeen, om ons bij de situatie zoals die nu is zonder meer neer te leggen.

Het *Nederlands Dagblad* (v.h. *Gereformeerd Gezinsblad*) reageerde positief op dit artikel door het vrijwel in zijn geheel over te nemen.

De gestelde vraag is daardoor onder de aandacht van velen gekomen.

Van reacties in de pers is mij tot dit moment niets bekend.

Wel ontving ik een aantal persoonlijke reacties, waaruit bleek dat de aan de orde gestelde zaak broeders en zusters aan beide zijden van de scheidslijn bezig houdt. Hoeveel er zijn is moeilijk vast te stellen.

Uit verschillende vragen werd mij duidelijk dat het zijn nut heeft zowel voor de onderlinge verhoudingen als de contacten met anderen op deze zaak nader in te gaan. Ik stelde de zaak aan de orde in verband met het feit dat we als kerken buiten verband op het a.s. *convent in Kampen* in praktisch alle zaken die daar ter tafel komen te maken krijgen met de vraag naar de *identiteit* van onze kerken.

We zijn het er allen wel over eens dat we de roeping hebben om te streven naar een betere samenwerking en meer kerkelijke eenheid onder de gelovigen van gereformeerde belijdenis in ons land.

Wanneer ik daarbij de verhouding tot de kerken binnen verband aan de orde heb gesteld, heb ik geen moment bedoeld andere contacten af te snijden.

Laat er op dit punt geen misverstand zijn.

Het is een blijde zaak dat onze kerken in de contactoefening met de *Chr. Geref. Kerken* in ons land vorderingen hebben gemaakt. De gemeenschappelijke verklaring, die deputaten van genoemde kerken en van onze kerken hebben uitgegeven ten aanzien van de toeëigening van het heil, is een gebeurtenis te noemen.

Evenzeer verheugend is dat er in vijftien kerken kanselruil is.

Van bijzondere betekenis daarbij is dat zich hier een grotere eenheid aftekent *rondom het gereformeerd belijden*.

Onze generatie heeft diverse scheuringen in kerken van gereformeerd belijden meegemaakt en is niet be-

## Kerkelijk Leven

paald verward met een toenadering tussen kerken.

Zeker, we leven in een tijd waarin het *oecumenisch* streven „in” is, maar we moeten ons door dit streven naar eenheid niet van de wijs laten brengen.

Wanneer de eenheid gezocht wordt in een „christelijk handelen” waarbij men zich weinig gelegen laat liggen aan zulke ouderwetse zaken als een leer van de kerk en een bijbelse orde, waarin bestaat dan de gemeenschap in de kerk?

Soms krijg je de indruk dat wat men dan noemt „de kerken in Nederland” alleen maar in het geweer komen voor politiek en maatschappelijk handelen en als je de zoveelste oproep in de kranten leest met meestal dezelfde namen, vraagt een mens zich af, of je hier

nu werkelijk te maken hebt met een gemeenschap die bepaald wordt door de verbondenheid aan de levende Christus, die wij kennen uit de Schriften.

Die Schriften leren ons dat er geen eenheid en verbondenheid is in de kerk en tussen kerken dan door de *Heilige Geest*, die het alles uit Christus neemt en allen aan Hem bindt.

Daarom nog eens, het is een blijde zaak, wanneer er stappen worden gezet op de weg naar een grotere eenheid, in onderworpenheid aan het Woord van onze Meester, *die ons opdroeg die eenheid te zoeken*. Daarom zal men het ons in Chr. Geref. kringen ook niet kwalijk nemen, wanneer wij, stel dat er zich mogelijkheden tot gesprek met de kerken binnen verband voordoen, daarop ingaan.

De deputaten van de Chr. Geref. Kerken met wie onze afgevaardigden hebben gesproken, zijn aangewezen om te arbeiden voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland, zodat hun opdracht zich niet beperkt tot het contact met onze kerken.

Wel is het zo, dat de band die in de loop der jaren is gegroeid tussen de Chr. Geref. Kerken en onze kerken in eventuele contacten met anderen meesprekt ook t.a.v. de kerken binnen verband.

Dit is een zaak van eenvoudige trouw.

Wanneer kerken komen tot kanselruil op diverse plaatsen, tot gemeenschappelijke diensten enz. is

dit geen spel dat we spelen.

Het zijn maar geen samenkomsten van vrome mensen, die met elkaar sympathiseren, neen, we zijn daar bezig met de samenvergadering van Gods kinderen in Christus' Naam.

We zijn dus samen op weg.

Dit betekent niet dat de éénwording in het zicht is gekomen.

Zoals onze kerken bezig zijn met hun identiteit en samen een weg zoeken, hebben de Chr. Geref. Kerken hun specifieke problematiek.

Daarbij hebben zij recht op begrip en meeleven van onze kant.

Laten we hopen dat er ook nieuwe mogelijkheden komen rondom de opleiding van de a.s. dienaren van het Woord.

Door onze kerken is aan a.s. studenten in de theologie geadviseerd om in Apeldoorn aan de Theol. Hogeschool van de Chr. Geref. Kerken te gaan studeren.

Dit advies is niet allerwegen opgevolgd en niet alleen omdat de wil er niet was bij de betrokkenen.

Laten we de mogelijkheden die er zijn tot het uiterste benutten, want al stellen we voorop dat de eenheid in de christelijke kerk in de eerste plaats is een eenheid van belijden naar het woord, die eenheid wordt mede gebouwd in het samen werken voor de goede zaak.

Een volgend keer nader over de verhouding tot de kerken binnen verband.

W. JELLEMA — VELD (Gld.)

## Het wonder van deze eeuw

(1)

In Marcus 16 : 15 geeft Jezus aan de elf apostelen, en via hen ook aan ons, de goddelijke opdracht „Gaaf heen in de gehele wereld, verkondigt het evangelie aan de ganse schepping”. Dat is nu een kleine 2000 jaar geleden en je kunt je afvragen hoever het met dit wereldomvattende project is gekomen nadat hieraan door duizenden mensen zoveel eeuwen is gewerkt.

Exacte cijfers zijn er niet, maar naar schatting heeft de helft van de huidige wereldbevolking nog nooit van het evangelie gehoord... De vorderingen met het evangelisatiewerk door de kerken zijn ook niet geweldig, als je weet dat de wereldbevolking jaarlijks met zo'n 2% toeneemt, terwijl de kerk slechts een groeipercantage vertoont van 0,2% (dat is 10 maal zo langzaam). Natuurlijk, we kennen de zendingsterreinen, maar is wat daar tot stand komt niet te vergelijken met een druppel op een gloeiende plaat? Het Westen kan bovendien nooit genoeg zendelingen, evangelisten en missionarissen voortbrengen om het evange-

lie tot aan „de eind der aarde” te brengen.

Vergis U niet in de onbereikbaarheid en de uitgestrektheid van de diverse „einden der aarde”.

Denk eens aan de onmetelijke oerwouden, bergstreken en woestijngebieden van Afrika, Zuid-Amerika, Azië en ook dichterbij-huis in het noorden van Noorwegen. Daar komt nog een ander probleem bij. Ongeveer een derde van het landoppervlak van de aarde staat onder communistisch bewind. Hier is openlijke evangelieverkondiging onmogelijk terwijl het lezen van de Bijbel strafbaar is.

Toch wonen in een land als China ruim 750 miljoen mensen die allen door God zijn geschapen.

Ook in een aantal islamitische landen is openlijk zendingswerk verboden. In Turkije, het land waar Paulus zo intensief heeft gewerkt, is het aantal waarachtige christenen ca. 1:800.000. In Nederland is deze verhouding ca. 1:120. In Rusland ca. 1:80 en in Polen 1:1200, ondanks het feit dat het christendom in Polen minder in de weg wordt gelegd dan in de andere communistische landen.

Nogmaals, de toekomst voor de wereldwijde evangelieverkondiging ziet er niet bepaald rooskleurig uit. Dit wordt nog klemmender, als we lezen wat Jezus zegt in Zijn rede over de laatste dingen. In Mattheus 24 : 14 en in Marcus 13 : 10 lezen we dat de laatste dag pas komt als aan alle volken het evangelie is gepredikt. Zou God ons dan een opdracht geven, die we niet kunnen vervullen? Neen, maar het is wel noodzakelijk dat het zendings- en evangelisatiewerk op de één of andere manier wordt **aangevuld en ondersteund**.

Alleen dan is het mogelijk dat ook in de naar schatting drie miljoen dorpen, waar Christus momenteel nog niet wordt gepredikt, Zijn verlossende Blijde Boodschap bij de mensen komt. Het verspreiden van Bijbels en christelijke lectuur lost ook niet alles op. Immers, het aantal analfabeten bedraagt meer dan 780 miljoen. Het **percentage** analfabeten daalt wel, maar door de toename van de wereldbevolking neemt het **aantal** analfabeten alleen maar toe. In 1971 waren er 100 miljoen mensen **meer** die niet konden lezen of schrijven, dan in 1951.

Het is niet mijn bedoeling U met veel grote getallen te vervelen, hoewel ze wel onderstrepen hoe groot Gods Genade en Zijn wonderen ook in deze eeuw zijn. Is het niet een groot wonder dat juist begin deze eeuw de radio werd uitgevonden?

De Almachtige, Schepper van hemel en aarde heeft niet alleen de radiogolven (het wonder van de onzichtbare, draadloze verbindingen tussen mensen die ver van

elkaar verwijderd zijn) in Zijn schepping neergelegd; neen, Hij bepaalt ook het tijdstip waarop de mens gebruik mag en zelfs moet maken van Zijn scheppingsverborgenheden.

Weet U nog dat de radio in vroeger dagen o.a. in Gereformeerde kring werd gezien als een uitvinding van de duivel? Dat was ook het geval met de T.V. Nu in 1975 heeft vrijwel ieder christelijk gezin een T.V. en één of meer radio-toestellen.

Het is duidelijk dat niet de radio verkeerd is, maar dat we moeten spreken van goed of verkeerd gebruik, zowel aan de zender als aan de ontvangende zijde.

—o—

Ondanks veel kritiek uit christelijke kring in de jaren twintig, had een aantal christenen de moed om de radio te zien als een machtig hulpmiddel bij de evangelieverkondiging.

Zij erkenden dat God alles heeft geschapen om het door de mens te laten gebruiken tot meerdere glorie van Zijn Naam.

Weet U dat de eerste radio-uitzending in Nederland werd verzorgd door Radio Bloemendaal? Op zondag 15 juni 1924 werd een kerkdienst uitgezonden uit de Gereformeerde Kerk aan de Vijverweg in Bloemendaal. Eerst later volgde de oprichting van NCRV, KRO, VARA, etc.

—o—

Eén van de christenen buiten Nederland, die overtuigd was van de mogelijkheden van de radio in dienst van de Evangelieverkondiging, is dr Paul Freed, de stichter en huidige directeur, van Trans World Radio (TWR).

Door Gods hand gestuurd, kwam de jonge Paul in Spanje terecht en werd getroffen door de grote honger van de plattelandsbevolking naar het ware evangelie.

Vanaf dat moment zocht hij naar mogelijkheden om aan zoveel mogelijk mensen tegelijk de Blijde Boodschap te vertellen.

Paul, die reeds op jeugdige leeftijd Gods wonderen aan de lijve had ondervonden, legde zijn probleem aan de Heer voor...

Radio was voor dr Paul Freed het aangewezen middel om veel mensen tegelijk het Evangelie te brengen. Immers, de radiogolven worden niet tegengehouden door oerwouden, bergen en evenmin door landsgrenzen, ijzeren- of bamboegordijnen.

Door de uitvinding van de transistor is het aantal radiotoestellen enorm toegenomen. En niet alleen in de westerse landen. Het is heel gewoon dat nomaden, op hun kameel gezeten, naar een draagbare radio luisteren!

Ook in de communistische landen neemt het aantal radio's zeer toe. In de landen met relatief veel analfabeten is het aantal radioluisteraars vele malen groter dan het aantal krantenlezers. Ook de mensen, die langere tijd op zee zijn, luisteren veel naar de radio, omdat dat hun contact is met de buitenwereld.

In 1951 maakten dr Freed en zijn vrouw een studiereis naar Spanje. Een spaanse tolk merkte op, dat Tanger de beste plaats was voor radio-uitzendingen naar Spanje. Hoewel dr Freed niets voelde voor Tanger, bezocht hij toch deze stad.

Hier ontmoetten ze een oude evangelist die eigenaar was van een stuk grond en dit voor het bouwen van zenders graag wilde afstaan. Toen ze de andere dag door de straten van Tanger liepen, werden ze aangesproken door een Amerikaan die gehoord had van hun problemen. Deze Amerikaan bezat een zendvergunning en bood dr Freed aan om onder zijn naam te starten, zodat ze geen tijd zouden verliezen met langdurig wachten op een vergunning.

In al deze „toevallige” ontmoetingen erkende dr Freed Gods Zegen op zijn werk.

In 1954 vonden de eerste uitzendingen plaats van Trans World Radio (TWR).

Door de veranderende politieke omstandigheden moest TWR aan het eind van de vijftiger jaren Tanger verlaten. Er waren in Europa maar 2 landen waar de radio niet in handen was van de staat. Dat waren (en zijn nu nog) Luxemburg en Monaco.

In Monaco kon TWR enkele zenders kopen. Er moest echter wel 500.000 dollar binnen 1 jaar worden betaald (6 termijnen)!

Dat geld moest komen van giften. Maar ook hierin voorzag de Heer nadat veel was gebeden. Binnen enkele weken na een gebedssamenkomst in Oslo, kwam vandaar een cheque van 83.000 dollar; het bedrag van de eerste termijn!

Toen de datum van de tweede termijn naderde, zag het er slechter uit dan bij de eerste keer.

Daar kwam bij dat in het kontrakt een bepaling was opgenomen dat het kontrakt ongedaan kon worden gemaakt als één van de termijnen niet op tijd werd voldaan. Hoewel men alles bij elkaar had gelegd, ontbrak op de laatste dag nog 13.000 dollar. Om 12 uur die dag moest er 83.000 dollar zijn. Voordat de ochtendpost werd geopend, werd de Naam des Heren aangeroepen door alle medewerkers van TWR. Na het bebed opende de sekretaress de post. Plotse-ling riep ze: „Kijk eens hier”. In een gewone envelop zat een cheque van 5.000 dollar.

Bij de post zaten geen verdere giften. De ochtend verliep. Om half twaalf zei dr Freed dat het tijd was om naar de bank te gaan. Onderweg hield een medewerker hem staande en zei: „Hier is nog een brief die ik zojuist van het postkantoor heb gehaald. Verder was er niets”.

Dr Freed stak de envelop in zijn zak en reed naar de bank. Toen hij de auto voor de bank had geparkeerd, opende hij de envelop en kon zijn ogen niet geloven: nog een cheque van 5.000 dollar!

F. VAN DER MEER † — ENSCHEDE

## Christen zijn „door-de-week”

2

Ik moet gewoon doorgaan met leven; dat is het dagelijkse werk, dat vlakbij is. Een tijdje geleden

## Pastorale notities

### Niet argeloos in het leven staan

*Wij moeten niet dadelijk ons vertrouwen geven aan allerlei mensen, die vroom praten en zich godsdienstig voordoen. Beter is het wat voorzichtig te zijn. Niet wantrouwig, maar bedachtzaam acht geven op wat zij zeggen en wat zij doen.*

*Van onze Heer Jezus staat geschreven, dat, toen Hij op het Pascha was en velen bij het zien van zijn machtige daden Hem geloof schonken, Jezus zich niet met hen inliet. Hij wist wat er in het hart van een mens omgaat (Joh. 2 : 23-25).*

*Wij bezitten een dusdanige harte-kennis niet. Wel weten we wat er in het hart van een mens kan zijn. Dat een mensenhart arglistig is en dat velen een schijn van godsvrucht kunnen vertonen, maar de kracht van de godsvrucht missen. Dat moet ons voorzichtig maken. Wij moeten ons niet dadelijk aan iedereen toebetrouwen. Valse profeten kunnen in schaapskleren tot ons komen, hoewel ze van binnen grijpende wolven zijn. Paulus spreekt ergens van bedriegelijke arbeiders, schijnapostelen, die oneerlijk te werk gaan en zich als*

*echte apostelen voordoen (2 Cor. 11 : 13).*

*Wij kunnen niet in iemands hart kijken, maar de Heer heeft gezegd: aan hun vruchten zult ge ze kennen. De Statenvertalers tekenen daarbij aan: 'door deze vruchten wordt verstaan niet zozeer het leven, hetwelk voor een tijd bedriegen kan, als wel de leer die aan Gods Woord moet beproefd zijn'.*

*Als we zo bedachtzaam en kritisch ingesteld zijn, vinden we niet alles aanvaardbaar en mooi wat met veel stichtelijkheid naar voren wordt gebracht. Dan komen we ook niet zo gemakkelijk onder de indruk van een sectariër, die met vrome praat en veel bijbelteksten zijn voet tussen de deur komt zetten. Dan worden we ook wat meer voorzichtig met de boeken, die we onze kinderen in handen geven en dan nemen we niet zomaar alles aan, omdat een dominee of een professor in de theologie het zegt.*

*De Beroevers ontvingen met bereidwilligheid de prediking van Paulus en Silas. Ze luisterden heel aandachtig naar hun boodschap en bestudeerden dagelijks de Schrift om te zien of het waar was wat Paulus zei (Hand. 17 : 11). De Statenvertalers merken daarbij op: Dit is een recht edel gemoed, dat zijn geloof niet op het zeggen van mensen, maar alleen op Gods Woord bouwte.*

B. Telder, Bilthoven

De bankdirecteur die van de transactie weet, vraagt hem direct hoe de zaak ervoor staat. „Er mankeert 3.000 dollar”, zei dr Freed. „We zijn radeloos want we zien geen kans om het ontbrekende geld ergens vandaan te halen”. Dan gaat de telefoon van de bankdirecteur. Hij neemt de hoorn op en luistert. Dan kijkt hij dr Freed met ongelovige ogen aan en zegt: „Hoe is dat in de wereld mogelijk. Het telegraafkantoor belt net dat er een telegrafische overboeking is voor Trans World Radio van precies 3.000 dollar”.

Hoe meer je deze dingen tot je door laat dringen, des te meer kom je tot de overtuiging: „Dit werk is door Gods alvermogen, door 's Heren hand alleen geschied, het is een wonder in ons ogen, we zien het maar doorgron-

den 't niet” (Psalm 118 : 11 ber.). De geschiedenis van Trans World Radio is rijk aan gebeurtenissen waarop deze tekst van toepassing is. Dr Josef Horak, een hoge regeringsambtenaar van het Joegoslavische departement van Economische zaken, begon in de eerste jaren van TWR bandopnamen te maken in de Servo-Kroatische taal. Zijn dochter zong dan geestelijke liederen. Deze banden werden naar Tanger gebracht en via TWR weer uitgezonden naar Joegoslavië. Dr Freed noemde hem een oprecht christen die een hoge functie bekleedde in een atheïstische regering. Als U vraagt hoe dat in een communistisch land mogelijk was, kan ik alleen maar denken aan Psalm 33 : 18: „Ziet des Heren oog is op hen die Hem vrezen”. (wordt vervolgd)

Izebel, die het rijk van de twee provincies (zo zeg ik het dan maar) alle afstammelingen van David wilde uitroeien. En ze meende daarin geslaagd te zijn, maar de priester en zijn vrouw hadden de kleine Joas als enige uit het algemene bloedbad gered. Zo kon toch de belofte van God, die inhield dat de dynastie van David in het zuidelijke rijk op de troon zou blijven, waarheid worden. Maar hebben die twee mensen, die de kleine Joas reddden, daaraan op dat ogenblik gedacht? Ik weet het niet, maar ik denk dat ze alleen maar spontaan reageer-

Vervolg op pagina 6

G. VISEE — HAREN (Gr.)

## Vrijheidsberoving als argument

Naast bankovervallen, roofmoorden, verkrachtingen en andere uitingen van bruut geweld kent ons land nu ook gijzelingen van nabij. Het begon vorig jaar met de bezetting van een boerderij en een gevangenis. Waarbij personen, die niets met misdadigers uitstaande hadden, als levend onderpand werden vastgehouden. Onderpand tot meerdere zekerheid voor af te dwingen faciliteiten ten behoeve van wetsovertreders.

Dit jaar kregen we eerst de gijzeling, gedurende vijf weken, van een Nederlands industrieel in Ierland. Direct daarna de gijzeling van een complete trein met passagiers en een ambassadegebouw. Als intermezzo kwam nog even de gijzeling van een echtpaar in London.

De gijzeling van een boerenfamilie was eigenlijk alleen ten behoeve van een paar gezochte misdadigers. Ze stelden het dilemma: geef ons de kans om te ontvluchten, dan spaar je onschuldige levens; of val ons aan, maar dan doden wij de gijzelaars. In onze sociale denkwereld is de keus duidelijk: terwille van de onschuldigen worden schuldigen gespaard; of ze later door list overmeesterd worden is een volgend vers.

De gijzeling van een zangkoor in een strafgevangenis hield hiermee verband. Door onschuldigen met de dood te bedreigen trachtten schuldigen aan hun straf te ontkomen — maar bovendien enige politieke winstpunten in de wacht te slepen. Alleen door een bezonnen en goed voorbereid optreden van onze mariniers werd de noodlottige cirkel doorbroken.

De gijzeling van de Nederlandse industrieel in Ierland had een meer samengesteld karakter: het ging om werkgelegenheid, maar vooral om politieke doeleinden van de IRA. Omdat de gijzelaar toevallig psychologisch getraind was en de hele affaire mentaal beter beheerste dan zijn beide overweldigers, hield hij het het langst vol. Door uitputting en moreel faillissement moesten beiden zich overgeven.

Het drama met de trein te Wijster had veel ernstiger aspecten. Het begon met het doodschieten van de treinbestuurder. Vervolgens werden

enkele passagiers achter elkaar doodgeschoten — of beschoten en ternauwernood gemist. Twaalf dagen lang werden tientallen mensen in koude en doodsgevaar vastgehouden onder primitieve en ontierende omstandigheden. Bijna tegelijk kwam de bezetting van een Indonesische ambassade in Amsterdam. Hoe de omstandigheden daar zijn weten we op dit ogenblik nog niet; al zijn ze vermoedelijk weinig minder primitief en ontierend. Maar ook daar is iemand gedood en zijn anderen gewond. Op mensenlevens wordt dus niet gekeken.

En bij deze laatste twee gijzelingen zijn uitsluitend politieke motieven aanwezig. Hetgeen de misdrijven in een ander licht zet dan van geld-dorst of ongebreidelde lusten.

—o—

Niet in een beter, niet in een milder licht. Want de eisen van de Zuidmolukkers mogen ideëel zijn — ze zijn gebaseerd op bruut geweld, terreur, roofovervallen en verboden wapenbezit. Dat wast alle vaderlandsliefde ter wereld niet af.

Het is een opgave, deze moderne verschijnselen zuiver te bezien. Soms raken we zo vertrouwd met beestachtigheden, dat we de normen uit het oog verliezen. Bij de bevrijding in 1945 wilden we de gevangenen wel dezelfde behandeling geven als wij hadden ondergaan.

De laatste weken wisten vredelievende mensen de hardste straffen te bedenken voor de terroristen. Maar op die wijze worden onze normen bepaald door misdadigers!

Een van onze dagbladen sprak steeds over het „executeren” van gijzelaars. Men stond er niet bij stil dat het om „vermoorden” ging; executeren immers is het voltrekken van een gerechtelijke straf; en hier was van geen straf en geen recht sprake. — Zelfs het woord „gijzelaar” was aan sommige verslaggevers niet duidelijk: men verwarde terroristen en hun slachtoffers. Een gijzeling is immers: iemand onder lijfswang in onderpand nemen (of aanvaarden), als zekerheid voor het nakomen van zekere verplichtingen of ter voorkoming van bepaalde maatregelen. En de man die onder lijfswang in onderpand wordt genomen is de „gijzelaar”; de andere partij is hier de misdadiger, de terrorist. Want hij doet een wederrechtelijke, zeer strafbare daad. — Zo is er ook geen „onderhandeling” mogelijk tussen het wettig gezag en de wetsovertreders — hoewel het woord „onderhandelaar” uitentureure werd gebezigd door onze vakpers. Onze minister van justitie gebruikte terecht het woord „contactpersonen”. Want onderhandelen kun je alleen op voet van gelijkheid; maar een minister van justitie kan met wetsovertreders niet aan tafel gaan zitten.

—o—

W. G. VISSER — UTRECHT

## Het boek Daniël

DANIËL 11

### Een stukje geschiedenis

Over de tijd waarin de strijd met de vorst der Perzen en de vorst van Griekenland is gevoerd, werd in hoofdstuk acht (het gezicht van de ram en de bok) al gesproken. Heel in het kort worden in hoofdstuk 11 nog enkele dingen daaraan toegevoegd.

De vierde koning van Perzië is de uit het boek Esther bekende koning Ahasveros of Xerxes, die getracht heeft Griekenland aan zich te onderwerpen. Hij is niet de laat-

ste Perzische koning geweest, maar de 10 na hem regerende vorsten worden stilzwijgend voorbijgegaan, omdat alle aandacht wordt gericht op het conflict tussen Perzië en Griekenland. Koning Xerxes heeft door zijn grootheidswaan de vloedgolf van het Hellenisme, de „vergrieksing” van het hele leven, over Azië doen komen.

De heldhaftige koning, die met grote heerschappij zal regeren en zal doen wat hem goed dunk, is Alexander de Grote van Macedonië, die het Perzische rijk ten val heeft gebracht en die zijn aanval op dit rijk heeft gerechtvaardigd met een verwijzing naar het on-

recht door Xerxes bedreven. Slechts kort heeft zijn heerschappij geduurd, niet meer dan 13 jaar. Maar de gevolgen van wat hij in deze jaren heeft gedaan zijn onberekenbaar gebleken.

Na zijn dood hebben zijn veldheren ruim twintig jaar elkaar bestreden, totdat in het jaar 301 v. Chr. een verdeling in vieren tot stand kwam. Over twee van de vier delen wordt in Daniël 11 gesproken; de geschiedenis van deze rijken kent 5 Syrische oorlogen om de macht in Palestina. Zonder enige kennis van deze geschiedenis is het verstaan van dit elfde hoofdstuk niet mogelijk.

Bij de verdeling van de erfenis van Alexander werd Palestina, het Sieraadland (vers 16) toegewezen aan Seleucus, de koning van het Noorden. Hij was generaal onder Ptolemeus, één van de bekwaamste veldheren van Alexander, die zichzelf tot koning van Egypte had uitgeroepen. Ondanks het feit dat Seleucus een rijk wist te stich-

ten dat heel Voor-Azië tot aan de Indus omvatte, bleef Palestina in de macht van de koning van het Zuiden.

De opvolgers van beide koningen probeerden tot een vergelijk te komen door een politiek huwelijk. De koning van het Noorden, Antiochus II stuurde zijn eigen vrouw weg om een huwelijk te kunnen aangaan met de dochter van Ptolemeus II. Na de dood van Ptolemeus, nam Antiochus zijn vrouw weer tot zich; zij evenwel was zo gekrenkt, dat ze uit wraak haar man vergiftigde en het kind van haar rivale vermoordde. (vers 6).

Uit wraak ondernam Ptolemeus III, een broer van de tweede vrouw van Antiochus een veldtocht naar het Noorden, waarbij hij grote buit behaalde. (vers 8)

Enige tijd later nam Seleucus II Egypte, waarbij hij echter na een revanche door een tocht naar nederlaag onverrichter zake moest terugkeren. (vers 9).

Twee van zijn zonen maken toe-

Het is beklemmend, dat de Zuidmolukse terroristen al die dagen en nachten een viertal ministers in continu beraad hielden; alsmede een hele apparatuur van justitie en leger, van Rode Kruis en doktoren, van ziekenhuizen en journalisten, van contactpersonen en restaurants. Enkele desperado's, met de hoogst mogelijke vrijheidsstraffen voor ogen, konden broodjes en soep bestellen, brutale monden geven, waanzinnige politieke eisen dicteren en ons land de adem benemen. We mogen dankbaar zijn, dat onze regering geen enkele maal door de knieën is gegaan; indien de berichten juist zijn. Was dat wel het geval geweest, dan zou de deur bewust zijn opgezet voor volgende gevallen.

Maar over de contactpersonen valt anders te oordelen. De Zuidmolukse „bemiddelaars” vertegenwoordigen niet onze regering — maar stonden, de een duidelijker, de ander voorzichtiger, aan de kant van de terroristen; tilden voor hun deel mee aan de „Molukse zaak” en hadden „hun” jongens volstrekt niet onder appél. Ze waren alzo partijdig, sympathiseerden met het doel van de bezetters, brachten hun wensen en eisen over, stonden kritisch tegenover de weigerachtige Nederlandse regering en maakten zich allerm minst bemind bij ons volk. Toen minister van Agt verzuimde hen expressis verbis te bedanken, waren de Zuidmolukkers nog hogelijk beledigd ook.

—o—

Want wat is de doelstelling bij de Zuidmolukkers? Niet minder dan de medewerking van onze regering af te dwingen, teneinde de theoretische staat der Zuidmolukkers in praktijk om te zetten. Een onmogelijke eis, aangezien de erkende Indonesische regering daar ginds meer zeggenschap heeft dan de Nederlandse, welke laatste haar voormalige koloniën onder druk van de wereldopinie heeft losgelaten. Wat er ook beloofd mag zijn — het kan eenvoudig niet. En hoe zeer deze mensen ook door de eeuwen trouw geweest zijn aan ons koningshuis — zij kunnen op generlei wijze ons land dwingen, ijzer met handen te breken. Dat zij in het verleden tot onze beste KNIL-soldaten mochten worden gerekend, geeft hun in Nederland geboren kinderen geen recht op oorlogvoering tegen het bewind. Al hebben onze vaders hun vaders in het verleden uitgebuit — dat geeft hun niet het recht, ons hele volk klem te zetten voor hun verlangens. En last not least: laten we niet vergeten, dat nog maar kort geleden de gijzeling van onze koningin als serieus programmapunt nauwelijks kon worden vrijdeld. Dat het deze knapen bloedige ernst is, weten we nu allemaal. Of ze zelf de draagwijdte van hun optreden doorzien of niet (en hun bewogenheid na het doodschieten van een gijzelaar doet het beste hopen) ze zijn van jongsaf militair opgevoed door oud-KNIL-soldaten; hebben in de Molukken-ghetto's weinig anders ingedronken dan oorlogstraining en omgang met wapens; weten van hun vaderland alleen dat het een ideaal paradijs

is, dat zucht onder vreemde bezetting en dat bidt om bevrijding; waar-toe ze bereid zijn alles te offeren.

—o—

Deze jongens zijn overigens niet gek. Ergens zitten ze vol idealen — iets, waar veel Nederlandse jongeren niet meer aan toe komen. Ze hebben sterke moed, zelfverloochening, offeren hun jeugd, gaan individueel de gevangenis in — maar hebben hun doel bereikt: dat heel Nederland, de Indonesische ambassade inclusief, geschrokken is ten aanzien van het onrecht, de Zuidmolukkers aangedaan. Zij zijn displaced persons, vreemdelingen en bijwoners in een vreemd land, ballingen met heimwee naar hun eigen warme land, dat deel is van „de gordel van smaragd, die zich slingert rond de evenaar”, om met Multatuli te spreken.

Bovendien zijn ze Oosterlingen: lieden bij wie gevoel en temperament dikwijls doorslag geven boven westers inzicht. De wijze waarop ze publiekelijk van hun gevoelens blijk geven — u hebt dat voor de televisie gevolgd — ligt dan ook buiten onze nationale golfengete, slaat soms nauwelijks bij ons aan. Het gevolg daarvan is onbegrip bij ons volk, direct gevolgd door onrust en woede. Ze mogen van ons gaan naar hun mooie eilanden en ze krijgen misschien het heilige kruis na!

Maar dat gaat niet. Bij dat heilige kruis staan we nog even stil. In „Het Zoeklicht” van 6 december is deugdelijk geschreven over de terreuractie van de Wereldraad van Kerken contra een aantal Europese banken. De schrijver J. Kits eindigt met: „kruis en boycot behoren, in welke kwestie dan ook, nooit bij elkaar”. Om die laatste zin gaat het.

Want de Zuidmolukkers zijn, dank zij onze zending, een christenvolk. Een van hun contactpersonen is een predikant. In de gijzelaarstrein zijn psalmen gezongen. De terroristen hebben tranen vergoten — waaruit het besef van een conflict tussen hun leer en wandel kan blijken. Zulke mensen geven we nooit „het heilige kruis na” — een term immers, die voor de Satan en zijn rijk blijve gereserveerd. Integendeel. Ons christelijk volksdeel mag zich wel terdege inspannen om de verlangens van deze ballingen te verstaan en er — zo enigszins mogelijk — mee te rekenen.

En eindelijk. Onze regering heeft de ontwikkeling van deze dingen geweten en gedooft. Heeft geweten van militaire training der jongeren, geweten van massaal wapenbezit, geweten van gijzelingsplannen, geweten van de enorme frustraties, geweten van beloften, in het verleden gedaan. Dat maakt ons samen aansprakelijk. Ons volk zal iets moeten doen; niet omdat ir Manusama het zegt, maar omdat ons laatste beetje fatsoen het zegt. En de gijzelingen, hoe strafwaardig ook, zijn noodsignalen geweest. Als argumenten onaanvaardbaar. Maar naar hun inhoud geloofwaardig.

## HULP BIJ BIJBELSTUDIE

bereidselen om opnieuw Egypte aan te vallen; na de dood van de éne weet de andere, Antiochus III, in Egypte door te dringen (vers 10).

Ptolemeus IV weet het geweldige leger van zijn tegenstander verpletterend te verslaan (vers 11), maar bukt de gelegenheid niet verder uit; trots op zijn overwinning gaat hij op zijn lauweren rusten. (vers 12).

Zo krijgt Antiochus III gelegenheid zich te herstellen. Na een aantal overwinningen in het Oosten en in Klein-Azië trekt hij weer op tegen Egypte. (vers 13).

De kans schijnt gunstig, want in Egypte zelf zijn opstanden uitgebroken en onder de Israëlieten zijn

Syrisch- en Hellenistisch-gezinden, die zich tegen de overheersing van Egypte verzetten. Ze werken mee aan de verzwakking van de macht van de koning van het Zuiden en bevorderen daarmee de macht van de Seleuciden. Zo brengen ze de verwerking van Daniëls gezicht naderbij, de verdrukking onder Antiochus IV. (vers 14).

Antiochus III heeft inderdaad succes. Hij belegert de Egyptische troepen in de stad Sidon en nadat hij dezen tot overgave heeft gebracht drijft hij het vijandelijke leger steeds verder terug (vers 15) zodat heel Palestina in zijn macht komt en hij een triomfantelijke intocht kan houden in Jeruzalem, waar hij door velen met vreugde wordt begroet. Zo is het Sieraadland gekomen onder de Syrische overheersing (vers 16).

Een poging om ook heel Egypte bij zijn rijk in te lijven, bestaande in het uithuwelijken van zijn dochter Cleopatra aan Ptolemeus V, loopt op een mislukking uit. Ptolemeus

en zijn raadsheren vertrouwen deze plotselinge toenaderingspoging niet en Cleopatra weigert zich dienstbaar te maken aan de plannen van haar vader; zij kiest partij voor haar man en haar nieuwe vaderland (vers 17).

Antiochus III trekt dan naar het Noordwesten, waar hij na tal van veroveringen in Klein-Azië, zijn leger in Griekenland doet landen. De smadelijke wijze, waarop hij de overwonnenen behandelt, wordt hem betaald gezet door de Romeinen, die hem een zware nederlaag toebrengen en hem diep vernederen door het opleggen van een enorme oorlogsschatting (vers 18). Het einde van de grote Antiochus laat niet lang meer op zich wachten; na het plunderen van een rijke tempel om geld voor de hem opgelegde schatting te krijgen, wordt hij door de woedende bevolking van die streek gedood. (vers 19).

De troonopvolger, Seleucus IV zond zijn dienaar Heliodorus door

heel het rijk om de benodigde gelden bijeen te brengen. Niet door toorn, maar door sluipmoord gepleegd door de genoemde Heliodorus, kwam het einde voor deze vorst (vers 20).

Dan komt de man, die in Daniëls gezichten zo'n grote plaats inneemt: Antiochus IV Epifanes.

## Hulp bij Bijbelstudie

Nog een beperkt aantal exemplaren in voorraad van

**DE BRIEF  
AAN DE EFEZIËRS**  
door Ds H. Amelink

en van het boek

**JONA**  
door Prof. C. Veenhof

Bestellingen kunt u doen volgens onderstaande prijsopgave een bedrag over te maken op giro 575663 ten name van G. de Kruijff, Troelstra-laan 252, Utrecht.

De prijs van 1 exemplaar is f 2,50; 5 exemplaren f 11,75; 10 exemplaren f 23,—; 25 exemplaren f 58,—.

Vervolg van pagina 3

## Christen zijn „door-de-week”

den op dat moment, omdat ze het niet konden aanzien, dat de kleine kleuter werd afgeslacht. Maar met mensen als middelen, zorgt God ervoor, dat Zijn plan door gaat.

Als je het ze zo heel gewoon zegt: „Kijk, dat en dat zit er achter, het is eigenlijk een verhaal met een dubbele bodem” dan zit heel de klas begripend te knikken. Daaruit volgt, naar het mij voorkomt ook, dat je niet te krampachtig moet zijn. Je weet wel, dat ze niet bij de Bijbel zijn opgegroeid, en je moet daarmee rekenen. Maar soms kun je niet doen, of je het vergeet en samen gelijk over de Bijbel denkt: „Zie je wel, dat God zo Zijn belofte vervult?” En ze zeggen „Hé, ja!”

Als je voor de klas staat en er komt een leerling vloekend binnen, omdat hij nog niet bijgekomen is van de onvoldoende, die hij zopas in ontvangst moest nemen en die hem bij de overgang wel eens de kraag kan kosten, wat doe je dan? Laat je hem dan de Tien Geboden uit het hoofd leren of 50 keer overschrijven? Ik niet! Wij bidden wel: „Uw naam worde geheiligt”, maar wij vermanen niet alle vloekers. Blijven wij daarmee in gebreke? Ik denk het wel. Maar hoe doet U dat, meneer, met uw collega's op kantoor en U, mevrouw, als u in de winkel staat en de klanten bedient? U moet toch ook wel eens in dergelijke omstandigheden hebben verkeerd. Soms doe ik het wel: ik hoef tenslotte niet alles over mijn kant te laten gaan. Dus als het al te grof wordt, zeg ik er wel eens wat van, soms vriendelijk, een enkele keer ook wel eens een beetje boos. Maar ik sta ook in een zekere gezagsverhouding tegenover mensen, die veel jonger zijn: dan wordt zo iets gemakkelijker.

Maar het zal toch nodig zijn, dat er iets blijkt van onze christelijke levensopvatting; en dat niet alleen in het zeggen van: „Dat mag je niet doen”. Het moet niet alleen uitkomen in het negatieve. We moeten onze naaste eigenlijk ook zeggen, wat hij wel moet doen, bij voorbeeld: de Bijbel lezen en naar de kerk gaan en bidden. Dit zijn voor ons zulke vertrouwde begrippen, maar voor buitenkerkelijken zeggen ze zo weinig. Misschien juist omdat wij er zo zelden over spreken, misschien vooral doordat wij er in onze levenspraktijk zo weinig van terecht brengen. Die twee dingen zijn, geloof ik, beide belangrijk, erover praten en ernaar doen.

Een goede kennis van mij heeft mij het vuur eens na aan de schenen gelegd. Hij zei: „Jij bens een belijdend christen, dat weet ik en dat respecteer ik. Ik ben geen christen, maar humanist. Volgens jou komt het dus met mij niet goed. Dus moet jij mij waarschuwen. Waarom doe je dat dan

niet?” Ik kreeg het er wel eens beetje benauwd mee, dat wil ik U wel zeggen, want de man had gelijk. Als de gelegenheid zich voordoet, dan mogen we onze monden niet dicht houden. Dat valt mij wel eens moeilijk: het is duidelijk, dat een gesprek over de politiek veel vrijmoedigheid laat zien en een gesprek over het geloof veel schuchterheid.

Inderdaad we kunnen ons ook teveel verontschuldigen en al te schuchter zijn. Wel drommel, het is toch geen schande om christen te zijn? We kunnen beter doen alsof het heel normaal is, want dat is het toch eigenlijk ook, nietwaar? We mogen ook wel eens in de aanval gaan. Ze lezen Wolkers en zeggen, dat hij een goed schrijver is, maar hij mag dan op een duidelijke manier beschreven hebben, hoe beroerd het er met de moderne mens voorstaat, de oplossing geeft hij niet. Dat zeg ik mijn leerlingen ook wel eens, als het gaat om Camus, die kort na de oorlog met zijn roman „De Pest” zijn miljoenen heeft verslagen in heel de wereld; ze wilden als het ware allemaal wel hun handtekening zetten onder dat werk, het was hun uit het hart gegrepen. En het is waar, deze roman mag m.i. worden gerekend tot het beste wat er in Europa de laatste tientallen jaren geschreven is, maar ook deze schrijver laat verstek gaan, als we hem vragen waar dan de weg is naar het heil. Camus weet het ook niet, want hij acht het beneden de waardigheid van de mens om christen te zijn. Dat wat Christus daar deed voor de mensheid, toen Hij stierf op Golgotha, nu, van hem hoeft het niet. En ja, dan zijn we uitgepraat. Dan zal de mens helemaal op eigen kracht verder moeten, dat valt niet mee!

„Want, zei ik laatst eens tegen klas 5, eens komt de tijd, dat (zelfs) jullie het niet meer weten. Dat mag je nu onwaarschijnlijk lijken, maar die tijd komt. En dan helpen ook de drugs niet meer.” (Het drug-gebruik op onze school is „normaal”, dat wil zeggen in overeenstemming met het landelijk gemiddelde, dus in de hoogste klassen omstreeks 11% van de leerlingen!) En als wij dan in de angstaanjagende eenzaamheid verkeren, dan komt Jezus van Nazareth voorbij en Hij steekt de hand uit. Hoe zal nu de mens reageren? „Praatjes, zegt Sartre, God bestaat niet eens”. Nogmaals, dan zijn we uitgepraat, dan moet hij het ook zelf maar opknappen. Want de moderne mens is bang, dat zien we ook aan zijn kunstuitingen, aan het absurdisme bij voorbeeld. Als ze en zolang ze Ionesco niet goed begrijpen, of Beckett, dan lachten ze om hun werk en ze vinden het maar malle menen. Maar zodra ze erachter komen, wat er zo al inzit (of kan inzitten), dan worden ze stil. Toen we onlangs het slot behandelden van Ionesco's stuk *La leçon*, werden ze een beetje wit om de neus.

Ja, vogels van diverse pluimage heb je zo in de klas. Toen het enige tijd geleden ging over het christendom en ik dus even heel kort moest uitleggen, wie Christus was (!), was er maar één die spottend glimlachte en wat bromde. Laat ik nu net van deze leerling weten, dat hij gedoopt is. Maar

ik heb ook een communist in de klas. Hij is het op vrijwel alle punten met mij oneens, maar hij begrijpt goed, wat een absoluut standpunt is. Zo'n jongen heeft een ideaal, eigenlijk moet ik zeggen: een geloof. Slechts één partij is goed, alle andere zijn fout. Daarom heeft zijn partij ook het recht om andere het zwijgen op te leggen. Ik zei tegen hem, dat hij dus geen democraat was; hij gaf het toe. Maar het is duidelijk, dat deze jongeman ergens van beziel is en ik ben wel eens bang, dat echte bezieling bij onze jonge mensen niet of nauwelijks meer voorkomt. Zou die lauwheid een welvaartsverschijnsel zijn? Een gevolg van het feit, dat men niet meer, zoals velen dat vroeger moesten, behoeft te vechten voor de primaire levensvoorwaarden? Misschien wel, maar het is een verontrustende zaak.

Uit het bovenstaande moet vooral niet geconcludeerd worden, dat ik bijna elke dag sta te „preken” voor de klas. Ik geloof trouwens, dat dit onjuist zou zijn, al was het alleen hierom, dat je daarmee waarschijnlijk het omgekeerde zou bereiken van wat het doel is. En woorden zijn goedkoop, het komt op de daden aan. Dat weten deze leerlingen heel goed; ze kijken naar je en ze willen weten, of je mooie verhalen in de praktijk ook meent, of je het in je leven ook laat zien. Door onze handel en wandel moeten we de naaste trekken. We moeten het goede voorbeeld geven. Maar dan worden we een beetje rustiger, dan blazen we niet zo hoog meer van de toren. Want in het persoonlijke leven geldt, dat ook de verstgevorderde nog niet verder is gekomen dan een heel klein begin.

En wat het georganiseerde kerkelijke leven betreft, staan de zaken ook al niet veel beter: hele kerken spatten uit elkaar, nota bene. Dacht u, dat ze dat niet laten? Nu, leg dat maar eens uit! Ik begin er niet aan; ik zeg rondt, dat het slecht is.

Als het dan zo is, dat Gods naam door ons nauwelijks geprezen wordt, laat het dan toch nog zo zijn, dat Hij door ons niet gelasterd wordt. Maar helaas we weten het wel, het is niet zo best. En daardoor gaat er wellicht meer kapot dan wij vermoeden.

Het kan voorkomen, dat bij een literatuurlus de levensbeschouwelijke problemen op een vrij ongezochte manier aan de orde komen. Dan gebeurt het wel eens, dat een schrijver dingen verkondigt, waarmee ik het helemaal niet eens ben. En zo'n kans laat je natuurlijk niet lopen. Dan ontspint er zich een klasgesprek, waarin ze alles mogen zeggen, als het maar een beetje binnen de perken van het fatsoen blijft. En dat doen ze dan ook! Ze nemen geen blad voor de mond.

Ze vinden het onzin om iets te geloven, wat niet bestaat, dus geloven ze niet in God. En de kerk, dat is ook maar zo'n zootje. Bovendien, er zijn er tientallen, welke heeft er nu eigenlijk gelijk? En als er dan een God is, waarom zijn er dan oorlogen? Er staat toch in de Bijbel, dat je niet mag doden?

Als God alles kan, waarom zorgt Hij er dan niet voor, dat er geen oorlogen komen?

En die christenen zijn ook zulke

beste mensen niet! Die moet je net zo goed in de gaten houden!

Precies, die zit. Daar hebben ze groot gelijk in. En daarom geloof ik ook, dat we er met praten niet komen, maar we met onze daden moeten laten zien, dat het ons ernst is. Als ons leven niet met onze leer in overeenstemming is, dan helpt praten niet, dan beschouwen ze het als huichelarij en nemen er aanstoot aan.

Als het waar is, dat het met die christenen extra oppassen is (en soms is dat waar) en als het inderdaad hopeloos is met de kerk (soms ben je geneigd dat te geloven), dan mogen wij ons wel eens afvragen, of wij nog wel een „zoutend zout” zijn.

Wij moeten, ieder op zijn plaats, zijn dagelijks werk heel gewoon en zo goed mogelijk doen. We moeten het maar niet al te hoog in het hoofd hebben; wij zullen niet even de wereld voor Christus veroveren.

Mijn dagelijks werk is heel gewoon les geven. Dat kan betekenen: thema's nakijken en de leerlingen voorbereiden op het examen. Maar er wordt ook verondersteld, dat je zo iets bent als opvoeder en dat is een beetje griezelig.

Want wie ben jezelf, dat je een ander zegt, wat hij moet doen en laten?

Toch hoort het bij het vak. En daarom probeer ik de levensbeschouwelijke zaken wel vanuit christelijk standpunt te belichten, maar ik moet het geloof er niet altijd te pas en te onpas bij halen, dat werkt averechts.

We moeten al het mogelijke doen om te voorkomen, dat Gods naam door ons toedoen zou worden gelasterd in plaats van geprezen.

## Boek-bespreking

### Zestig jaar Bartiméus

Onlangs vierde de vereniging Bartiméus haar zestigste verjaardag. Voor de (overbodige?) duidelijkheid: De vereniging Bartiméus stelt zich ten doel het geven van opvoeding, onderwijs en verzorging aan blinde en slechtziende kinderen en meervoudig gehandicapte blinden en slechtzienden. Kortom: Bartiméus tracht op christelijke wijze het lot van de blinde en slechtziende mens te verlichten.

Ter gelegenheid van het zestigjarig bestaan heeft de vereniging een gedenkboek uitgegeven. Dit boekwerk telt ruim 200 bladzijden en is verlichtigd met talrijke foto's. De inhoud van het boek is geheel gewijd aan het werk van Bartiméus en de problemen van de blinde en slechtziende medemens. Maar liefst 50 auteurs — die bijna allen wel op de één of andere manier met het werk van Bartiméus verbonden zijn — hebben een artikel voor deze feestbundel geschreven.

De hoofdstukken zijn de volgende:

„Zorg voor onze blinden”; „Wat medici doen”; „Ouders en instituut”; „Belevenissen”; „Hoe het in Zeist is”; „Hoe het in Doorn is”; „De harde maatschappij”; „Het toekomstig Bartiméus”. Het is mij niet bekend of dit denkenboek in de boekhandel verkrijgbaar is, en ook niet welke de prijs is die ervoor betaald moet worden. Belangstellenden kunnen allicht één en ander aan de weet komen op het volgende adres: Instituut Bartiméus, Utrechtseweg 84, Zeist, tel. 03404-21544.

K. Muller

### „Dit was De Spiegel”

— samenstelling Piet Terlouw. Uitg. Zomer en Keuning, Wageningen. Prijs f 19,90.

Het onderschrift van dit boek luidt: „Een boeiend beeld van ruim zestig jaren christelijk-nationaal weekbladnieuws ((1906-1969)”. Inderdaad, een boeiend beeld; een 'kostelijk kijk- en snuffelboek', zoals de uitgever het noemt.

Ex-Spiegelredakteur Piet Terlouw heeft uit meer dan honderd-duizend pagina's een 150-tal gekozen voor de samenstelling van dit boek. Wat het boek te zien geeft zijn dus 150 originele Spiegel-bladzijden zonder commentaar.

Het enige commentaar in dit boek moeten we lezen in het voorwoord van Ben van Kaam en de inleiding van de samensteller. Uit dat voorwoord één citaat:

„In de jaargangen van dit populair familieblad ligt niet minder dan het wereld- en mens-beeld opgeslagen van een volksdeel compleet met ontwikkelingen.”

Met andere woorden: zo'n boek als dit geeft de interesse weer van een groot deel van het protestantse volksdeel gedurende de jaren 1906-1969. Vanuit dat oogpunt al-

leen al is dit boek boeiend en interessant.

Maar is dit historische gezichtspunt de enige reden waarom dit boek gepubliceerd wordt? Is het alleen samengesteld om de nieuwsgierigheid naar het verleden te bevredigen? Of is er meer aan de hand?

Ik denk het wel. Dit boek staat immers niet op zich zelf; er worden tegenwoordig meer van dergelijke boeken uitgegeven en verkocht. Boeken die het verleden trachten op te roepen en tegenwoordig te stellen. En dan kunnen we ook nog op andere dingen dan boeken letten: de kleding, die in de mode is, de vraag naar antiek, etc. Dat zijn allemaal even zovele uitingen van nostalgie — verlangen, heimwee naar dat verleden.

Ik denk, dat dit boek daar ook een uiting van is. Dit boek gaat uit van dat heimwee en wakkert tegelijkertijd dat heimwee ook aan.

Als dit waar is, dan zou de keerzijde van deze nostalgie weleens kunnen zijn: angst voor de toekomst. En dat is niet zo'n goede zaak.

Nogmaals: dit boek staat niet op zichzelf; het is een uiting van een nostalgisch levensgevoel.

Maar als zodanig is het boeiend en aanbevelenswaardig! Uitstekend geschikt als kado.

K. Muller

### De aarde is er ook nog

Eind 1974 verscheen bij de uitgeverij Zomer en Keuning in Wageningen een boekje over de milieu-verontreiniging. Ds Hans Bouma uit Hilversum interviewde negen bekende theologen: Berkhof, De Graaf, Heering, Okke Jager, Roscam Abbink, Rothuizen, Schillebeeckx, Strijd en Verkuyll en enkele milieu-deskundigen onder wie Goudzwaard, Schuurman en Voous.

Het is een opvallend aardig boekje geworden. Heel verschillende benaderingen van het milieubeheer; daardoor is het een tamelijk evenwichtig geheel geworden. (Jammer dat een socioloog in dit boek ontbreekt).

Hans Bouma heeft in zijn gesprekken vooral de vraag centraal gesteld: wat is Gods bedoeling met de mens. Ook de verhouding mens—natuur neemt een belangrijke plaats in.

De ondertitel van dit boek luidt: op zoek naar een ethiek van het milieubeheer.

Uit het boek blijkt, dat de geïnterviewden sterk bezig zijn met de vraag: hoe en met welke offeringen moet de mens gaan leven en samenleven, teneinde ontwikkeling van planten, dieren en grondstoffen (in hun grote verscheidenheid) tot hun recht kunnen komen en/of zorgvuldig te beheren.

In dit boek worden veel zinnige dingen gezegd; en dat in 205 blz en voor f 18,90.

Gauw kopen! Je wordt er beter van.

H. E. S. W.

### Kerken in Oost-Europa

De oplettende lezer heeft natuurlijk gemerkt, dat we de laatste jaren regelmatig aandacht aan de kerken en de christenen in Oost-Europa hebben besteed. Hoewel we ons steeds kritisch ten opzichte van ds Wurmbbrand hebben opgesteld, is de nood van de Oost-europese christenen ons zeer ter harte gegaan.

We hebben juist het nieuwe boek van dr J. A. Hebly en enkele andere auteurs gelezen, getiteld: Kerken in Oost-Europa; een uitgave van Ten Have, Baarn; 145 blz, f 16,50.

Twee jaar geleden bespraken we het boek van dr Hebly: Protestanten in Rusland — de honderdjarige weg van strijd en lijden

(uitg. Kok, Kampen).

Dr Hebly is hoofd van het Instituut voor Missiologie en Oecumene in Utrecht. Hij staat bekend als een goed en betrouwbaar kenner van de Oosteuropese kerkelijke situatie.

Hij opent dit boek met een algemene beschouwing over „het kommunistisch regiem en de kerken”. Op zich zelf bevat dit verhaal niet veel nieuws, maar het heeft zijn verdienste in de ordelijkheid. De schrijver zet de informatie keurig op een rijtje, overdrijft niet, wordt niet emotioneel, taxeert evenwichtig en reëel. Zijn verhaal geeft inzicht over de halfslachtige houding van Russische kerkleiders, conflicten tussen kerkleiders en gelovigen, de dialoog christenen en marxisten.

Verder volgen belangrijke en boeiende bijdragen van drs A. Burg, dr Hebly, dr Ter Vrugt-Lentz, drs W. Sleddens en mevr. Hanekamp. Zij schrijven achter-eenvolgens over de kerken in de Sovjet-Unie, Roemenië, Bulgarije, de DDR, Tsjechoslowakije, Joegoslavië, Polen en Hongarije.

Het artikel van de heer Burg over de Sovjet-Unie heeft een opvallend manco: het behandelt alleen de Russisch-orthodoxe kerk. Van de baptisten, rooms-katholieken en andere kerken lezen we niets. Dat kan natuurlijk niet. Als hij over Bulgarije en Roemenië schrijft bespreekt hij deze kerken wel...

Mevr. Hanekamp zegt nadrukkelijk alleen over de protestantse kerken in Hongarije te schrijven. Akkoord, maar 't is wel een beetje eenzijdig, gezien de algemene titel van het boek.

Er zou meer kritiek te spuien zijn. In elk geval vind ik de meeste overzichtjes iets te summier. Toch ben ik blij met dit boek.

De geboden informatie is goed en tamelijk evenwichtig. Ze geeft een duidelijk beeld van wat dr Hebly eens noemde: een weg van strijd en lijden. In dit boek spreekt hij

## Bezittingen en schulden

Dit lijkt een goed onderwerp om deze serie schetsen af te sluiten.

De uitkomsten van het overheidsbeleid zijn op lange termijn — althans financieel bezien — zichtbaar in de zgn. staatsbalans. Evenals in elke normale balans-opstelling komt daarin uit over welke bezittingen de staat der Nederlanden beschikt en welke schulden op zijn credit staan.

Vooreerst is daar als „bezit” een vrij grote post „leningen”: verstrekte voorschotten b.v. voor woningwetbouw (25 miljard gulden) en aan verschillende semi-overheidsinstanties (4 mrd.). Van die laatste is een onderdeel „studievoorschotten”, groot ruim 600 miljoen. Dan zijn er de deelnemingen in staats-bedrijven (PTT, NS, Staatsmijnen enz.), die ruim 17 miljard gulden belopen. En tenslotte de roerende en onroerende goederen (landbouwgronden, gebouwencomplexen, wegen en bruggen, militair materieel enz.), die tezamen zuinig geraamd een waarde van rond 46 miljard gulden vertegenwoordigen. Het aandeel van defensie daarin is ca. 10 mrd.

Tegenover die bezittingen staan de schulden, een kleine 70 miljard gulden in totaal.

Schulden op korte termijn (schatkistpapier, verplichtingen jegens leveranciers en aannemers, te storten bedragen in internationale fondsen enz.) en ook schulden op lange termijn (obligaties, leningen van pensioenfondsen). De echte nationale schuld is eigenlijk de laatste groep en die belooft ca. 45 miljard gulden.

Tien jaar geleden (1966) was die schuld slechts 23,5 mrd. Trekt U nu geen haastige conclusie en zegt U niet: zie je nu wel, die schuldenlast stijgt enorm, wat een bewindvoering! Want in 1966 hadden we een nationaal inkomen van rond 68 mrd. De schuld was toen dus bijna 1/3 van ons N.I. Voor het lopende jaar (1975) rekenen we op een N.I. van omstreeks 200 mrd. en de schuld ligt dus nu beneden 1/4. De positie is dus verhoudingsgewijs verbeterd en niet onaanzienlijk.

Niettemin is het een enorme schuld. En ze drukt ook stevig op het budget, want jaarlijks moet er vrij veel voor aflossing bestemd worden, terwijl de rentelast groot is. Voor 1976 is daarvoor onderscheidenlijk 1,4 en 3,85 mrd. op de begroting uitgetrokken. Vreemd genoeg is dat te weinig, als we zien dat de economische recessie de belastingopbrengsten doet teruglopen en de uitgaven (b.v. die voor steun aan bedrijven en voor werkloosheids-uitkeringen) opstuwt. Het verschil tussen ontvangsten en uitgaven zal dus groter worden dan geraamd en één van de middelen om dat te overbruggen is lenen, waardoor rente en aflossing verder stijgen.

De overheid heeft een zware taak. Ze moet die uitvoeren onder dikwijls moeilijke omstandigheden. Zij ervaart, dat er veel is, wat buiten haar macht is. En toch keert zij zich — als overheid — niet tot Hem, die alle macht heeft: politieke, economische, financiële macht. Wat zouden we dat graag willen!

Maar we zien eerder het tegendeel. De mens-van-deze-tijd zoekt het elders: in wetenschap, in systemen, in veel en diepgaand overleg. Dat leidt er ook toe, dat alle problemen zo bijzonder vaktechnisch worden, dat ze zóver van ons af komen te staan, dat we al ras denken: laat maar gaan, het raakt mij niet. Het raakt ons echter wel en ik trachtte daar iets van weer te geven.

Want wat de apostel Paulus aan zijn kind Timotheus schreef, nu 1900 jaar geleden, in een situatie die veel overeenkomst vertoonde met de onze, is nu nog heel actueel — juist ook gezien de beschreven vraagstukken —: „Vóór alles vermaan ik u gebeden, smekingen, voorbeden en dankzeggingen te verrichten voor alle mensen, voor koningen en voor alle hooggeplaatsten, opdat wij een kalm en rustig leven leiden in alle vroomheid en waardigheid. Dit is goed en welgevallig aan God, onze Heiland.” (1 Tim. 2 : 1-3).

Wie zou er anders bidden voor onze overheden, als de gemeenten dit nalaten?

M. de Jonge, Den Haag

over geruïneerde kerken. Dat Wurmbrand in dit boek netjes terecht gewezen wordt, lijkt me juist. Maar wel dit: waar Wurmbrand op wijst — de ondergrondse kerk en aanverwante verschijnselen — (hij mag het nog zo overdrijven) in het boek van dr. Hebly komt het te weinig aan de orde. Er is in Oost-Europa aan kerken en religieuze groeperingen (bewegingen) méér, dan de lezer van dr. Hebly's boek misschien zou denken.

H. E. S. W.

## Kerknieuws

**Den Helder** — Het adres van de scriba is: R. Ruiten, Dijkshouwerslaan 7, Den Helder, tel. 02230-16252.

**Afgevaardigden naar de landelijke vergadering** — De vergadering van kerken binnen het klassikaal ressort Amsterdam d.d. 21 november jl. heeft naar de komende landelijke vergadering te Kampen afgevaardigd: Ds H. de Jong te Amsterdam-C en Ds H. J. van der Kwast te Amstelveen. De kerken van Zuid en West zullen elk een broeder-ouderling uit eigen midden aanwijzen.

**Heemstede** — Op de december-vergadering van kerken binnen het klassikaal ressort Haarlem lag een voorstel van de kerk te Heemstede ter tafel om de komen tot samenvoeging van de classes Haarlem en Amsterdam. Tevens vroeg dezelfde kerk om op een volgende vergadering de problemen rond het Nieuwe Liedboek voor de kerken te bespreken.

**Ds W. Scheele** — Ds W. Scheele, emeritus-predikant van de kerk te Arnhem en wonende te Gorsel, werd zondag 21 december jl. vanwege een lichte hartinfarct opgenomen in het Geertruidaziekenhuis te Deventer.

**Zaandam** — Met ingang van 1 jan. 1976 is er een eind gekomen aan het gezamenlijk gebruik van het kerkgebouw met de gemeente „binnen verband”. Vanaf die datum wordt het kerkgebouw uitsluitend gebruikt voor de diensten van onze gemeente, die vanaf 4 januari 1976 beginnen 's morgens om 9.30 uur en 's middags om 5.00 uur.

**Ds H. Veltman** — Ds H. Veltman, emeritus-predikant te Heerde, is verzocht in de begeleidingscommissie van de theologische studenten zitting te nemen. Hij heeft deze benoeming inmiddels aanvaard.

**Ds J. Vonkeman** — De familie ds J. Vonkeman denkt op 14 januari a.s. weer naar het zendingsveld in Zuid-Afrika te vertrekken. Op zaterdag 10 januari a.s. wordt er 's middags van 2.30 tot 5.00 uur gelegenheid gegeven van bovengenoemde familie afscheid te nemen in het kerkelijk gebouw naast de Nieuwe Kerk aan de Broederweg te Kampen.

**Berichtgeving gewenst** — Naar aanleiding van de vraag van de kerk te Utrecht-Centrum om regelmatige opgave van hen, die — al of niet met attestatie — voor werk of studie naar Utrecht vertrekken, merkt de kerkeraad van Amsterdam-Centrum op, dat de Utrechtse vraag ook de zijne is. Het is geen uitzondering als men veel te laat of zelfs helemaal geen bericht krijgt van een verhuizing van een lid van een zusterkerk naar Amsterdam-C., dat daar dan kerkelijk „ondergedoken” is.

### AANDACHT VOOR DE JEUGD (eerste vervolg)

Dit is de eerste verantwoording van ontvangen giften ten behoeve van onze jeugdverenigingen. Voor degenen, die ons vorige bericht per ongeluk gemist hebben: het is er om te doen een fondsje van tienduizend gulden bijeen te brengen, dat kan dienen voor de financiering van de uitgave van studiemateriaal (schetsen) voor onze jeugdclubs en daarmee samenhangende activiteiten.

De gevers van het eerste uur, hartelijk dank!

Voor de lezer, die zou, maar nog niet deed, gaan we rustig door. Giro 992662 t.n.v. C. Huizinga, Ketting 11, Heerenveen, onder vermelding van „voor de jeugd”. Hieronder volgen steeds de laatste drie cijfers van het gironummer van de gever met daarachter het gegeven bedrag.

270 - vijf gulden.

Direkt **GELD** nodig?  
Bel Spijkerboer - Elburg  
een vertrouwd en voordelig adres.  
Tel. 05250-1751

Voor al uw

handels- en familie drukwerk - boeken en folders

is uw adres

**DRUKKERIJ „STEENBERGEN”**

Nooitgedacht 3 — Zeist

790/780/432/562/680/959 (bankgiro E.S.S.)/stortingsbiljet J.C.H./008/193/959 (bankgiro J.H.)/160 - tien gulden.  
959 (bankgiro P.W.) - vijftien gld.  
498/616 - twintig gulden.  
655/631/508/431/197/679/150/345/550/060/530/218/771 (gemeentegiro J.d.V.)/099/918/290/406/688/986/966/940/131 - vijftientwintig gulden.  
831/305 (gemeentegiro J.K.)/946/412/121/970/794 - vijftig gulden.  
526/862/706/152/974/145 - honderd gulden.

Totaal stand per 30 november '75: f 1.670,—. Mooi begin!

Wij zijn erg blij U te kunnen vertellen, dat ons, na Michaël, een dochter is toevertrouwd

**MIRJAM**FETJE EN JAN WILLEM  
KEUNING

Assen, 26 december 1975

Donastraat 46

Heden nam de Heere na een zeer zwaar lijden tot Zich, mijn geliefde vrouw

**ALIDA OTTERSBERG**

echtgenote van J. van Keulen

in de ouderdom van ruim 71 jaar.

God nam haar weg,  
Het lijden was zo zwaar.  
Nu juicht zij voor de troon  
Met heel de engelschaar.  
Tot eer van Hem die ook haar Heiland is.  
Wij zwijgen stil al drukt ook het gemis

(Psalm 17 : 15).

J. VAN KEULEN

Heerde, 17 december 1975

Duisterestraat 3

De begrafenis heeft inmiddels plaatsgehad.

## Ons vakantie-reisplan 1976 OOSTENRIJK

Deze unieke Jongerenreis naar het Bregenzerwäld gaan wij dit jaar weer doen voor de 17de keer.

Door de vele aanvragen gaan wij dit jaar meer reizen organiseren; door verandering van boerderij in het bergdorp Schwarzenberg biedt ons dit meer comfort; en volop te genieten van het prachtige „Vorarl-gebergte”.

Bij de prijs is alles inbegrepen, verzekering, bustocht, etc.

De data zijn als volgt:

|                      |         |
|----------------------|---------|
| 21 juni t.m. 30 juni | f 425,— |
| 1 juli t.m. 10 juli  | f 425,— |
| 12 juli t.m. 21 juli | f 425,— |
| 26 juli t.m. 4 aug.  | f 425,— |
| 9 aug. t.m. 18 aug.  | f 425,— |

Wintersport bij genoeg deelname.

23 dec. 1976 t.m. 4 januari 1977 f 555,—.

Folders op aanvraag.

Aanmelden bij de kampleider

Jan Wijnsma,

Langgrouwsterwei 39 - Nijkerk (O.D.) Post Metslawier  
tel. 05192-293

## Redactieleden

Drs H. de Jong  
Mr. dr J. Meulink  
D. W. L. Milo  
Ds E. R. Postma  
Ds H. Smit  
Drs H. E. S. Woldring

## Adres van de Redactie

K. Muller  
H. Pootlaan 242,  
Alkmaar  
Telefoon 072-16767

## Advertenties en druk

Drukkerij  
„Steenbergen”,  
Nooitgedacht 3, Zeist  
Tel. 0 3404 - 12452

## Abonnementsprijs:

f 30,— per jaar of  
f 16,— per half jaar.  
Buitenland f 40,— p.j.  
of f 57,50 p. luchtpost

Giro 40 49 45

Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen: uiterlijk tot 15 november.

## Geref. Persvereniging

„Opbouw”

## Abonnementenadministratie

Merelshoven 273  
Capelle aan den IJssel  
Tel. 010 - 50.41.78

Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.